

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในพื้นที่ภายในเขตลุ่มแม่น้ำมูล

1.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกร ปรชาญชาวบ้าน องค์กรพัฒนาชุมชน นักวิชาการจากภาครัฐ และเอกชนซึ่งทำการศึกษาในพื้นที่ที่อยู่ในขอบเขตลุ่มน้ำมูลครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัดรวม 118 อำเภอ 19 กิ่งอำเภอได้แก่จังหวัดนครราชสีมาบุรีรัมย์สุรินทร์ศรีสะเกษอุบลราชธานีอำนาจเจริญยโสธรร้อยเอ็ดมหาสารคามและขอนแก่น

1.2 กลุ่มตัวอย่างจังหวัด ทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากข้อมูลการศึกษาจำนวน 5 จังหวัด โดยเลือกจากจังหวัดที่แม่น้ำมูลไหลผ่านเป็นหลัก ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี จากนั้นสุ่มตัวอย่างบุคคลผู้ให้ข้อมูลตามวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาภาคสนามครั้งนี้โดยใช้วิธี Snow ball โดยคณะผู้วิจัยเลือกเกษตรกร/ปรชาญชาวบ้าน จากการแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในแต่ละจังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่คณะผู้วิจัยจะศึกษา มาก่อน 1 คน แล้วให้เกษตรกร/ปรชาญชาวบ้าน ท่านนั้นระบุรายชื่อเกษตรกร/ปรชาญชาวบ้านท่านต่อไป จากนั้นคณะผู้วิจัยขอให้เกษตรกร/ปรชาญชาวบ้านท่านใหม่ระบุชื่อเกษตรกร/ปรชาญชาวบ้านท่านต่อไป จนกระทั่งครบจำนวนตามที่กำหนด ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

ระดับจังหวัด	กลุ่มตัวอย่าง/ปรชาญชาวบ้าน		
นครราชสีมา	นายโชคดี ปรโลกานนท์ แหล่งเรียนรู้การเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและ สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น บ้านคลองทุเรียน ต. วังน้ำเขียว อ. วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา	นายฉอ้น แผนโคกสูง ศูนย์ปรชาญชาวบ้าน 106 หมู่ 8 บ้านกระโดน ต. หอนงไข่น้ำ อ. เมือง จ. นครราชสีมา	นายจันทน์ ปทุมภา ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร ผสมผสานบ้านโนนรัง บูรพา 138 หมู่ 6 บ้านโนนรัง ต. ตลาดไทร อ. ชุมพวง จ. นครราชสีมา
บุรีรัมย์	นายผาย สร้อยสระน้อย	นายคำเตื่อง ภาษี	นายไพรัตน์ ชื่นศรี

	<p>ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่ม อีโต้น้อย 158 หมู่ 4 ต. โคกล่าม อ. ลำปลายมาศ จ. บุรีรัมย์</p>	<p>สถาบันฟื้นฟูภูมิปัญญาไท เลขที่ 40 หมู่ 8 บ้านโนนเขวา ต. หัวฝาย อ. แคนดง จ. บุรีรัมย์</p>	<p>ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บ้านแสงจันทร์ 99 หมู่ 7 บ้านแสงจันทร์ ต. สนามชัย อ. สตึก จ. บุรีรัมย์</p>
--	---	---	--

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ระดับจังหวัด	กลุ่มตัวอย่าง/ปราชญ์ชาวบ้าน		
สุรินทร์	นายเชียง ไทยดี ศูนย์ปราชญ์ชุมชน 59 หมู่ 2 บ้านอนันต์ ต.ยาง อ. ศีขรภูมิ จ. สุรินทร์	นายเกียรติ ประมูลศรี 52 หมู่ 8 บ้านถนน ต. เฉียง อ. เมือง จ. สุรินทร์	นายสมชาติเนืองมี 46 หมู่ 2 บ้านทัพค่าย ต. ชุมพลบุรี อ. ชุมพลบุรี จ. สุรินทร์
ศรีสะเกษ	นางสาวขวัญดิน สิงห์คำ ศรีสะเกษ ชุมชนบ้านศรีสะเกษ ต. กระแส อ. กันทรลักษ์ จ. ศรีสะเกษ	นางสาวอรชัญ พันธุ์วิไล ศูนย์ปราชญ์ชุมชน 3/2 หมู่ 4 บ้านเขวา ต. ละทาย อ. กันทรารมย์ จ. ศรีสะเกษ	นายประสิทธิ์ หงษ์อินทร์ 23 หมู่ 16 บ้านบึงหมอก ต. สัมปอ. ราชสีไล จ. ศรีสะเกษ
อุบลราชธานี	นายบุญเหลือ สายแวง 123 หมู่ 16 บ้านหัวเรือทอง ต. หัวเรือ อ. เมือง จ. อุบลราชธานี	นายประสิทธิ์ บุญแก้ว 116 หมู่ 4 บ้านบัวเทิง ต. ท่าช้าง อ. สว่างวีระวงศ์ จ. อุบลราชธานี	นายวิมล พิมพีไกร 31 หมู่ 2 บ้านเซเป็ด ต. เซเป็ด อ.ตระการพิชผล จ. อุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลในแต่ละภูมิภาคโดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงโดยใช้วิธี Snow ball และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรกลุ่มบุคคลต่างๆ ดังนี้ เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่ม/เครือข่าย/องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือวิจัย

การดำเนินโครงการเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีการดำเนินการในลักษณะต่างๆ ดังนี้

2.1 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและการทำเกษตรและภูมิปัญญาเกษตรของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิ

2.2 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิมีเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับเกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้านเพื่อศึกษาภูมิปัญญาาระบบการเกษตรลุ่มแม่น้ำมูล แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาาระบบเกษตรของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติและระดับนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาาระบบเกษตรของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล

2.2.2 การสัมมนาระดมสมองเกษตรกร ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการจากองค์กรพัฒนา ชุมชน นักวิชาการจากภาครัฐ และเอกชนโดยมีประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาในระบบการเกษตร แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาในระบบเกษตร ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย ในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาในระบบเกษตรของแต่ละจังหวัด เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบบันทึก การ สัมมนา

2.2.3 การสัมมนารวมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในระบบการเกษตรลุ่มแม่น้ำมูล แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาในระบบเกษตรของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล ข้อเสนอแนะในระดับ ปฏิบัติและระดับนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาในระบบเกษตรของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล เก็บ ข้อมูลโดยการใช้แบบบันทึกการสัมมนา

2.2.4 การสัมมนาเพื่อนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาพร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบบันทึกการสัมมนา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการ

3.1.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิระบบลุ่มแม่น้ำมูล ภูมิปัญญาในระบบการเกษตรลุ่มแม่น้ำมูล เบื้องต้นจากเอกสาร หลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ประชุมนักวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินงานการวิจัยและประสานงานเพื่อจัดสัมมนา

3.1.3 ประชุมทีมนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบประเด็นเนื้อหาภูมิปัญญา ระบบ เกษตรลุ่มแม่น้ำมูลโดยจัดประชุม ณ สถาบันส่งเสริมนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร 2143/1 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 24 เมษายน 2552

3.1.4 สัมมนาแบบเจาะกลุ่ม เพื่อกำหนดรายละเอียดประเด็นเนื้อหาภูมิปัญญา ระบบ การเกษตรลุ่มแม่น้ำมูลและแหล่งข้อมูลของภูมิปัญญาในระบบการเกษตรลุ่มแม่น้ำมูล

3.2 ขั้นตอนการ

3.2.1 สำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลระบบการเกษตรเบื้องต้นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลและชี้แจง โครงการและเตรียมทีมวิจัยในพื้นที่

3.2.2 ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ รายละเอียดดังนี้

1) ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลในแต่ละจังหวัด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกร/ ประชาชนชาวบ้าน เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในระบบการเกษตร แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา ระบบ การเกษตร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาในระบบการเกษตร จากนั้นนำ ข้อมูลที่ได้มาสัมมนาระดมสมองในแต่ละจังหวัด โดยทีมนักวิจัยส่วนกลางและทีมนักวิจัยพื้นที่ร่วมกับ

เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้านพร้อมบันทึกเทปสำหรับจัดทำฐานข้อมูลในรูปแบบสื่อ VCD รายละเอียด ดังนี้

- (1) วันที่ 19-21 มกราคม 2553 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ณ จังหวัดบุรีรัมย์
- (2) วันที่ 22-24 มกราคม 2553 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ณ จังหวัดสุรินทร์
- (3) วันที่ 25-27 มกราคม 2553 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ณ จังหวัดศรีสะเกษ
- (4) วันที่ 28-30 มกราคม 2553 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ณ จังหวัด

อุบลราชธานี

- (5) วันที่ 31 มกราคม และ 3-4 กุมภาพันธ์ 2553 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ณ จังหวัดนครราชสีมา

2) สัมมนารวมนำเสนอผลการศึกษานโยบายการเกษตร แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเกษตร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาการเกษตร ตลอดจนแหล่งภูมิปัญญาการเกษตรของแต่ละจังหวัด และร่วมกันระดมสมองเพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมภูมิปัญญาการเกษตรของกลุ่มแม่ค้าแม่ค้า ณ จังหวัดนครราชสีมา

3.3 ชั้นสรุปผลและจัดทำรายงาน

3.3.1 จัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาพร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดสัมมนาวันที่ 4 มีนาคม 2553 ณ ห้องประชุมสหกรณ์ออมทรัพย์ ชั้น 4 กรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 60 คน นำผลจากการสัมมนาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานการศึกษา

3.3.2 จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการเกษตรกลุ่มแม่ค้าแม่ค้าในรูปแบบสื่อ VCD

4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การจำแนกและจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์ส่วนประกอบ การวิเคราะห์สาเหตุและเชื่อมโยงข้อมูล

5. สถานที่ทำการวิจัย

ศึกษาข้อมูลจากภูมิปัญญาการเกษตรกลุ่มแม่ค้าแม่ค้าในครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และสัมมนาเพื่อนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ณ ห้องประชุมสหกรณ์ออมทรัพย์ ชั้น 4 กรมส่งเสริมการเกษตร กรุงเทพมหานคร